

Recenzie – Book Review

Radu Popica, Centrul artistic Braşov de la origini până la contemporaneitate. Artele plastice (sec. XV-XX), Editura Muzeului de Artă Braşov, 2022, 488p + ilustrații color și alb-negru

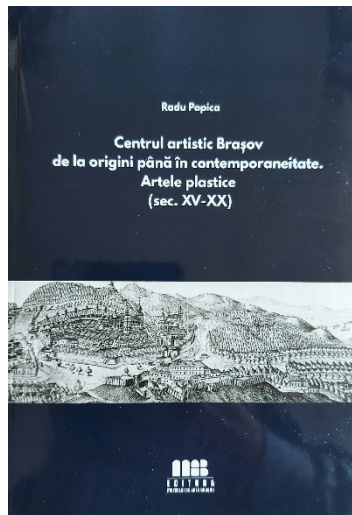
Cartea lui Radu Popica apare ca o necesitate, ca o componentă a eforturilor din ultimii ani de a reface cunoașterea valorilor patrimoniului național. După ce rollerismul a distrus bazele acestei cunoașteri prin reforma învățământului și dispariția Academiei Române în 1948, prin editarea miilor de pagini ale manualelor de istorie apărute tot atunci și mai apoi a celor patru volume din *Tratatul de Istoria României* redactate la începutul deceniului șapte și reluate în urmă cu puțini ani, efortul autorului pare firesc, ca o datorie de onoare.

Aș remarca munca cercetătorului pe care am cunoscut-o din studiile pe care le-am publicat începând cu anul 2010 în paginile revistei noastre, *Historia Artium* și care sunt incluse în actualul volum, alături de multe altele. Pentru împărțirea cuprinsului în numeroase capitole și subcapitole, autorul a apelat la o bibliografie impresionantă, cuprinsă

pe cincizeci de pagini și pe care a folosit-o în cele 2165 de note, dovadă a temeiniciei cu care a reușit să asimileze rodul muncii cercetărilor care l-au precedat. Salutar exemplu și efort pentru contemporani în momentul dureros pe care îl traversăm prin criza plagiatelor demascate constant. Selecția ilustrațiilor oferă o remarcabilă susținere concluziilor sale.

Specializându-se prin doctorat pe linia cunoașterii valorilor Centrului artistic brașovean în perioada 1815-1989, în prezenta lucrare autorul extinde cercetările spre începutul perioadei medievale, spre rădăcinile firești aflate în Europa centrală și vestică, spre zonele artistice

transilvane sau provinciile române învecinate. Extinderea este binevenită căci Brașovul aparține acestei arii prin legăturile existente din secolul XIII. Prin Bartolomeu și Prejmer ne sunt evidențiate începuturile, care plecând de la Cârța cisterciană plasează așezarea pe

granița răsăriteană a răspândirii romanice-lui și goticului și care se continuă spre nord până la Bistrița și Rodna aceluși timp. Corona, centrul cetății Brașovului și Bartolomeul și-au manifestat astfel de la începuturi apartenența la universul european, ce începe să se manifeste cu vigoare, pentru a ajunge la apogeul reprezentat prin ridicarea bisericii Sfânta Maria (Biserica Neagră secolul XIV-XV) ca și a bisericii Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului, atestată la 15 decembrie 1399.

Structurarea obștei prin Universitatea săsească, 1485 și statutul vecinătăților au oferit un model de conviețuire specific transilvan, născut în echilibrul impus de marile puteri care s-au întâlnit pe această graniță, proces ce se amplifică după instaurarea dominației habsburgice în secolele XVI-XVIII care aduce noile modele ale barocului. Pentru secolul XIX legăturile merg în special spre München, Viena, Pesta. În secolul XIX Brașovul nu a avut un nivel deosebit de viață artistică, nu a existat o colecție deschisă publicului, asemeni Muzeului Brukenthal din Sibiu. A dominat arta vieneză, în special pe tema principală - portretul. Abia în secolul XX se începe popularizarea prin articole și imagini. Trecerea de la clasicism la academism spre un limbaj mai bogat - romantism târziu, simbolism, realism, arta 1900, expresionism, a făcut să apară o viață expozițională activă. Numele unui Carl Dörschlag, Fritz Schullerus, Arthur Coulin, Octavian Smigelschi, Robert Wellman, Ana Dörschlag, și mai apoi Friedrich Miess, Hans Mattis Teutsch, Hans Eder, Nicolae Popp, Eduard Morres, Hans Bulhardt, Emerich Tamas, Walter Teutsch, Elena Poppea, Traian Mureșianu, Ernst Honigberger, ș.a. se impun.

Panorama pe care o deschide cartea pentru primii ani ai secolului XX explică parti-

ciparea artiștilor brașoveni la expozițiile de la Budapesta, München, Sibiu, iar după război și la București. Se creează premisele care au permis în interbelic afirmarea Brașovului la nivel național și în viața culturală, odată cu dezvoltarea deosebită ca centru urban și economic. Demografic românii, sașii, ungurii, erau în proporții aproximativ egale.

Societatea "Das Ziel" (Țelul) și apoi "Das neue Ziel" urmărea în primul rând, prezentarea tradiției culturale a sașilor transilvăneni, a mediului provincial. Un nou impuls expozițional apare în 1924 prin societatea "Klingsor". În revistă era prezentată în egală măsură cultura românilor, maghiarilor, sașilor. Transilvanismul sublinia rolul de mijlocitor al sașilor în răspândirea culturii europene. Ultima manifestare expozițională a lui Klingsor este în 1929 - expoziția de sculptură Hans Mattis Teutsch. ASTRA și-a deschis sălile de expoziții abia la 8-10 septembrie 1933 cu ocazia sărbătorilor sale.

Activarea vieții artistice s-a încercat prin învățământul artistic, conferințe, până în anii '30 în preajma războiului, când devierile ideologice, naționaliste s-au accentuat. Sunt prezentate momentele de for public, venirea artiștilor de peste munți, descoperirea peisajului și lumii transilvane, specificul spațiilor urbane.

Remarcăm prezentarea dezbaterilor și direcțiilor observate în jurul exemplelor deosebite oferite de artiștii brașoveni: Hans Eder cu îmbogățirea expresionismului sau căutările spre înnoire ale lui Hans Mattis Teutsch, legătura sa cu mișcările MA din Ungaria și Der Sturm din Germania.

Plină de interes este prezentarea pătrunderii artei sașilor în analiza criticilor români, ecoul ei generalizat. Pomenim doar

câteva nume: Petru Comarnescu, Aurel Broșteanu, Nichifor Crainic, Tache Soroceanu, Ion Foçșeneanu, Emanoil Bucuța și mulți alții.

În interbelic artiștii sași au păstrat relația privilegiată cu spațiul cultural german, dar nu au refuzat nici legătura cu mediul artistic românesc. Dovada este și participarea la taberele de la Balcic sau contactele cu avangarda bucureșteană. Teutsch expune împreună cu Milița Pătrașcu, Marcel Iancu, M. H. Maxy, Corneliu Mihăilescu, Victor Brauner. Viața artistică se diversifică și prin legăturile cu Școala de la Baia Mare și cu artiștii din Cluj.

Brașovul, devenit orașul Stalin în 1950, trăiește din plin dogmatismul impus din exterior. Meandrele presei exprimă și schimbarea echilibrului. Regimul comunist ajunge la a condamna creația lui Constantin Brâncuși și Hans Matiss Teutsch, pentru că în 1966 să fie omagiați, când puterea se consolidase.

Cartea ne lasă o importantă imagine asupra celor 120 de artiști din generații succesive care au activat la Brașov în perioada regimului comunist, strict supravegheați și “susținuți” prin Fondul Plastic înființat după 1949. A rezultat o pseudo-artă “fotografie-naturalistă” cum o numește autorul, o osificare ideologică sub umbrela “Cântării României”.

Studiul lui Radu Popica ne oferă un impresionant material documentar bazat pe o profundă analiză a profesionistului implicat în viața artistică a urbei sale.

Și în final: “...nu se poate afirma că a existat o «școală artistică brașoveană» cu o individualitate clar conturată... «culoarea locală» a fost reprezentată mai ales de moștenirea interbelică, constând în persistența îndelungată a influenței impresionismului și postimpresionismului și, într-o mai mică măsură, a expresionismului” (p. 346).

GHEORGHE MÂNDRESCU

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Romania

